

KALAUZ

A SIKETNÉMÁK OKTATÁSA ÉS NEVELÉSE TERÉN. HAVI FOLYÓIRAT.

A nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszterium 43078/1890. szám magas rendelete értelmében e lapot a hazai összes tanító- és tanítónőképző intézetek ingyen kapják.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:	Felelős szerkesztő és kiadó:	HIRDETÉSEK ÁRA:
Egész évre .... 2 frt 50 kr.	Scherer István	Soronkint ..... 15 kr.
Egyes szám ára: 25 kr.	Budapest, I. Pálya-utca 3.	Bélyegilleték 30 kr.

TARTALOM: Milleniumi gyűlésünk. *Scherer István*. — A hangok érzékeltetése a siketnémák oktatásánál. *Spüler András*. — Reflexiók a siketnémák báljáról. *Hoffmann Lipót*. — Külföldi szemle. — Könyvszemle. — — — Vegyesek.

Milleniumi gyűlésünk.

Az előkészítő-bizottság nevében és felhatalmazásából a következő kérelem küldetett be a m. kir. vallás és közoktatásügyi Ministeriumhoz:

Nagyméltóságu Minister Ur!

Kegyelmes Uram!

A magyarországi siketnéma-tanítók azon czélból, hogy a siketnémák oktatása terén ma még hiányzó összhang és egyöntetűség, a tanítás czéljának és módjainak egységes alapokra fektetése eléressék, hogy a meglevő és a jövőben létesítendő intézetek megfelelő szervezettel és berendezéssel elláthatók legyenek, közös megegyezéssel elhatározták, hogy a Millenium alkalmával gyűlést tartanak, a melyen a fentiekre vonatkozó nézeteik kicserélésével a siketnéma-oktatásügy előbbre vitelén óhajtanak munkálkodni.

A gyűlés előkészítésére az összes nyilvános intézetknél működők sorából 5 tagu bizottságot választottak, melynek tagjai a mély tisztelettel alólirott elnöklete alatt a következők: *Schäffer* Károly, a temesvári intézet igazgatója, *Berinza* János és *Borbély* Sándor, a váci országos intézet tanítói és *Adler* Simon, az izr. orsz. intézet tanítója.

Ezen bizottság a gyűlésen megvitatandókul ez ideig a következő tételeket tűzte ki:

1. A siketnémák tankötelezettsége.
  2. Tanterv a siketnéma-intézetek és iskolák számára.
- Ezzel kapcsolatban a tankönyvek s taneszközök kérdése.
3. Tanítóképzsünk.
  4. A siketnémáknak intézetbeli iparos foglalkozása.
  5. A siketnémák tanításának célja s a siketnémák társadalmi helyzete.

6. Siketnéma-iskolák és intézetek létesítésének módjai.

Hosszu évek tétlenségét, több mint félszázad mulasztásait lesz hivatva e gyűlés megszüntetni, illetőleg kipótolni s az önzetlen tömörülése a legjobb erőknak kezességül szolgál arra nézve, hogy e nagy munkát, vagy legalább ennek fontosabb részét, ez alkalommal megelégedésre végezhetjük el.

Az előkészítő-bizottság nevében és felhatalmazásából mély tisztelettel vagyok bátor a magyar siketnéma-tanítók eme szándékát s az eddig történt intézkedéseket bejelenteni, azon alázatos kérésével a bizottságnak, hogy Nagyméltóságod e tiszteletteljes bejelentésünket tudomásul venni s bennünket úgy erkölcsileg, mint anyagilag támogatni kegyeskedjék.

Azon reményben, hogy Nagyméltóságod törekvésünkben támogatást nyújtani kegyes leend, mély tisztelettel vagyok bátor kérelmezni:

1. kegyeskedjék ezen bizottság tudomására hozni azon esetleg még felveendő tételeket, melyeknek megvitatására súlyt helyezni méltóztatik,

2. kegyeskedjék az ilyen gyűlések alkalmával felmerülő nyomdai és postaköltségek fedezésére 300 (háromszáz) forint segélyt adományozni. Ez utóbbi kérelem előterjesztésére azon kényszerítő ok vezetett, hogy csekély számunk, szerény javadalmazásunk mellett ezen elmaradhatlan költségeket, a midőn a felutazás és itteni 2—3 napi tartózkodás is tetemes kiadást okoz, magunk erejéből képtelenek vagyunk fedezni.

A bizottság azon hitét és reményét kifejezve, hogy Nagyméltóságod ezen kizárólag az ügy érdekében teendő

fáradásainkat mindkét említett irányban előmozdítani kegyes leend s kérelmünket újlag is ismételve

Mély tisztelettel maradtam

Budapest, 1895. február 20-án

Nagyméltóságodnak

legalázatosabb szolgálja

Scherer István

az előkészítő bizottság elnöke.

A hangok érzékeltetése a siketnémák oktatásánál.

(Folytatás.)

Az eddigiekben igyekeztem előadni azt, hogy mi dolga akad a látásnak a hangok érzékeltetésénél. Most pedig lássuk, miképen működhetik közre a tapintás érzéke a hangok tanításánál, vagyis mely hang, hol és miként érzékeltethető.

A hangok tudvalevőleg légrezgések következményei. Ezen légrezgések magának a beszélőnek a testét is megremegtetik s a testnek bizonyos helyén érezhetők is. Az észrevezés céljából a siketnéma növendék kezét testünk azon helyére kell tennünk, a hol a rezgést legjobban megérezhetni. Nézzük meg, hogy az egyes hangoknál melyek azon helyek.

Vannak hangok, melyek a beszélő egyén testén (gégéjén, mellén, fején) érzékeltetnek. Vannak olyanok, melyek a száj előtt érzékeltetnek s végre olyanok, melyeknek érzékeltetése mind a két helyen történik.

Lássuk a zöngéket. Ezen hangoknál a hangszálagok rezgven, az így keletkező légrezgés a légcső és tüdő falára is hatol. Minthogy pedig a tüdő fala oda simul a mellkas falához, azért a légrezgés arra is hat, úgy hogy ezen légrezgést nemcsak a gégén, hanem a mellén is észrevehetni. Siketnémáinkkal ezen rezgéseket kell érzékeltetnünk. Ha ez azonban minden zöngénél így van, hogyan tudja akkor a siketnéma a hangokat megkülönböztetni s mi haszna van a rezgés észrevezésének? Hogyan tanulják meg hát siketnémáink a hangokat? Úgy, hogy segítségül veszik a látást is, vagyis megfigyelik a száj állását s ha ezt utánozni tudják és a hangszálagokat megrezegtetik, el kell találniok a helyes hangot. Éppen ez az ok, a miért a különböző szájállások leírását előre bocsájtottam. Úgy az *a*-nál, mint az *ó*-nál rezeg a mell is, a gégefő is (jobban mondva, ott

vehetni észre a rezgést.) Csakhogy az *a* képzésénél tágasabb a száj, mint az *ó*-nál s a nyelv is más helyzetben van. Ha erre figyelmeztetjük növendékeinket, akkor fogják tudni képezni az *a*-t is meg az *ó*-t is s nem fogják őket összetéveszteni.

Azonfelül meg kell jegyezmem, hogy a rezgések még sem egyformák. Más-más hangnál, a szájban levő módosító beszéd-szervek működése folytán, a gégeben keletkező légrezgés más-más mértékben hat a beszélő egyén testére. Így az *é*, *i*, *ü* hangok kimondása alkalmával nyakunk két oldalán, közvetlenül az állcsont alatt rezgést veszünk észre, míg a többi zöngéknél nem. Az *i*-t ezenfelül még fejünk búbján is észre vesszük.

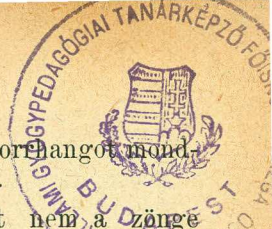
Hogy miért van az, hogy az utóbbi hangok a nevezett helyeken is észrevehetők, annak okát abban találom, hogy képzésük alkalmával a nyelv oldalvást a felső fogsorhoz, lapjának szélével pedig a kemény inyhez szorul s így a rezgő légáram számára való nyílás nagyon megsűkül, úgy hogy a rezgések a nyílás falaira ütődnek, vagyis a légrezgés átplántálódik a nyílás felületére, a kemény inyre és fogakra, a honnan a koponyacsontok útján a fejbúbhoz és a nyak két oldalához vezettetik. Ezen ténny igazolja azon körülmény, hogy az *a* kimondásakor, mely hang képzése alkalmával a zöngé mindjárt a toroknál talál szabad útra, nem veszünk észre rezgéseket a fejünk búbján. Igazolja a feltevést az is, hogy a *z* kimondásakor, mely alkalommal a nyelv szintén megsűkíti a szájnnyílást, szintén vesszük észre a rezgéseket a fejünk búbján.

Végre tény az is, hogy még egy és ugyanazon helyen pl. a mellen sem érezzük egyformán a rezgéseket a különböző hangok kimondásakor. Lehetségesnek tartom a siketnéma tapintási érzékét annyira kifejleszthetni, hogy az — hosszas gyakorlás folytán — a zöngéket, pusztán a mellen való érzékeltetés által, megkülönböztethesse, a nélkül, hogy a beszélő egyén szájjállását látná. Hogy ennek gyakorlati értéke nincsen, az kétséget sem szenved.

Az *a*, *á*, *e*, *é*, *i*, *í*, *o*, *ó*, *u*, *ú*, *ü*, *ű*, *ö*, *ő* hangoknál elég-séges a mellen, vagy gégen való érzékeltetés, az *l*, *r*, *m*, *n* hangok tanításánál azonban nemcsak a hangszálagok rezgésére figyelmeztetjük a növendékeket, hanem a hangok útjára is. Vagyis ezeket a száj és orr előtt is érzékelteni kell. Az *l*-nél a szájon át áramlik a levegő. A gyermek kezét szánk elé kell tartanunk, hogy a belőle kiáramló levegőt érezhesse, ugyanakkor a másik kezét a saját szája elé tetetjük, hogy meggyőződhessék róla, jól utánoz-e minket, vagy nem, különben meg-eshetik, hogy *l* helyet orrhangot kapunk, mert a gyermek csupán szemére utalva, úgy veszi észre, hogy a száját nyelvünkkel elzártuk.

Az *ly* hangnál a szájjállás megmutatása mellett szintén

érzékeltetjük a szájból kiömlő levegőt, nehogy orrhangot mondjanak, esetleg olyat, mely még csak nem is *ny*.

Legnehezebb az *r* hang érzékeltetése. Itt nem a zöngés észrevevése okoz nehézséget, hanem a szájban történő módosításának megfigyeltetése, a módosítás mikéntjének megmagyarázása. Még az nem elég, ha a siketnéma tudja, hogy az *r* képzése alkalmával a nyelv mily helyzetben van s hogy a hegye rezeg; azt is kell megmondanunk, a mit az érzékeltetés mellett sem vehet észre a gyermek, hogy miért történik a rezgés. Hogy nem azt értem, miszerint tudományos phonetikai előadást tartunk a siketnémának, az magától értetődik. Ha valamely gyermek a többszörös érzékeltetés daczára sem tudja az *r*-t kimondani, megmondom neki, hogy nyelvét állandóan s gyengén a felső foghúshoz szorítsa s azt is, hogy a nyelvet sch a sem szabad lerántania azon célból, hogy a levegő számára utat nyisson, hanem a levegőnek magának kell a nyelvet leszoritnia. Nagyon nehéz ezen hang kimondása a siketnémára nézve azon okból, mert ez a nyelv mozgékonyságának és rugalmasságának oly mértékét követeli, mely a mi kezdő siketnéma növendékeinknél nincs meg, vagy csak ritkán van meg, miért is az *r* tanítását a nyelvet ügyesítő gyakorlatoknak kell megelőzniök. Ily gyakorlatok: a nyelvnek kiöltése, hátra huzása, a fölfelé és lefelé, jobbra és balra való gyors mozgatása, a nyelv megrezegtetése kiöltött állapotban stb. Nem mondom, hogy ezek nélkül nem lehetséges az *r*-t egyik-másik növendékkel kimondatni, de hogy nem feleslegesek, azt bizonyítja azon körülmény, hogy némely növendék minden képzelhető ily irányu gyakorlat mellett sem képes alveolaris *r*-t képezni, úgy hogy nála uvularis *r*-rel kell megelégednünk.

Az alveolaris *r* képzését már fentebb leírván, itt csak azt jegyzem még meg, hogy célszerű azt *t*-vel kötni össze s pedig úgy, hogy a *t* elül legyen (az *r* nem egyéb, mint számtalan, egyhuzamban képzett *t*.) s hogy a szájból kijövő lehetet a gyermek kézfejen érzékelteni kell.

Némely gyermeknél előfordul, hogy a nyelvet megrezegteti ugyan, de a hangszálagokat nem, vagyis nem tud zöngés *r*-t képezni. Ennek ugyan egyszerű orvossága az, hogy a hangszálagok rezgését a gégén érzékeltesük, de sajátságos, nem mindig vezet célra. Volt egy esetem, midőn sikertelenül fáradtam ily úton s mikor láttam, hogy e módon nem boldogulok, következőleg jártam el. Fölírtam s kimondtam, valamint kimondattam a *h* és *a* hangokat s azt többször ismételtem, hogy ez által a hangszálagok rezgésére figyelmeztessem a gyermeket. Épen ezen oknál fogva nem vettem az *a* mellett más zöngéhangot, mert akkor — a hangszálagok rezgése mind a két hangnál meglévén — nem erre, hanem a szájállások különböző-

ségére figyelt volna inkább, pedig nem ez volt célom. Most rámutattam az *a*-ra s mondtam, képezze ezt az *r*-nek megfelelő szájállással s a gyermek zönge *r*-t mondott.

Az *m* érzékeltetése egyszerű. A zöngét a gégén érzékeltetjük. Hogy a zönge nem a szájon, hanem orron keresztül halad, azt a szájálláson úgy is meglátják a siketnémák.

Az alveolaris *n*-nél a szájnyílás ép oly képet mutat, mint az *l*, miért is figyelmeztetni kell a siketnémákat e zönge útjára, vagyis arra, hogy a nyelv teljesen útját állja a zöngének. Továbbá a kéznek a száj elé való tevésével rávezetjük őket arra, hogy a zönge nem ott áramlik ki, hanem az orron keresztül. Ha még sem sikerülne egyik-másik növendéknél az alveolaris *n*, akkor interdentalis *n*-t képeztetünk, a midőn a nyelv oly helyzetben van, mint a *t* kimondása alkalmával. A beszédszervek ily helyzetében kénytelen a gyermek a zöngét az orron keresztül kibocsájtani. Azután pedig a felső foghúsnál képeztetjük a zárlatot. — De lehetséges, hogy a gyermek még most sem tud alveolaris *n*-t képezni. A zöngét ugyan az orron bocsátja keresztül, de nem azon okból, mert a nyelvet a felső foghúshoz szorította, hanem mert az invitorlákát lebocsájtotta, a nyelv hegyével pedig még csak nem is érinti a foghúst. A siketnéma tehát arra ösztönözendő, hogy nyelvét a mondott helyre szorítsa.

Az *ny* csak a nyelv állásában különbözik az *n*-től, mely körülményre a gyermekeket figyelmeztetjük. Hogy az *ly*-lyel össze ne téveszszék e hangot, szánk elé teszszük a kezüket.

Az orrhangok érzékeltetését illetőleg csak azt említem még meg, hogy nem helyes azokat az orron érzékeltetni, minek nagy kára van a szavak tanításánál, miért is e hiba okát lentebb fogom előadni. Itt csak rá akartam mutatni.

(Folytatása következik.)

Spüler András.

Reflexiók a siketnémák báljáról.

Mi a farsang és merre van hazája? eredetét keresni igen nehéz. Keresd az ég, föld, víz eredetét, szóval mind ama dolgokét, a melyek a teremtés első időszakában meg voltak — s ott találd azt is! Valóban! Kelet népei, akik a legrégibb kortól máig mit sem változtak, a görögök, a legősibb hagyományok megőrzői, nemcsak Athenben, de Spártában is tánczot jártak tiszteletére; Rómában, a floreáliák és saturnáliák idején, az örök város utczái, terei hemzsegték a legpazarabb és legmeglepőbb álarczos menetekről, minőket csak egy kincsekben uszó nép hevült képzelete teremthet meg. Karneválnak ünnepet ülnék Brazília őserdeiben, Afrika homoksivatagain, Grönland

jégmezőin; Velence omlatag palotái közt ép úgy, mint Ausztrália síkjain, Kaliforniában, vagy Patagonia és Péru virányain. A félbarbár népek, a hanyatlás lejtőjére jutott nemzetek s ama népfajok, melyekhez még máig sem hatoltak el a civilizáció sugarai, egyértelműen üzik Karnevál kultuszát s körültánczolják csengő bongó diadalszekerét.

Vajjon azok a szerencsétlenek, kik nem gyönyörködhetnek a természet ragyogó szin pompájában, vajjon a világtalanok is hódolnak-e Karnevál herczeg uralmának, ne kutassuk; de hogy mi, siketnémák értünk hozzá, miként kell megünnepelnünk a farsang idejét: ezt tőlünk immár senki elvitatni nem képes, annál kevésbbé, mivel folyó év január 26-án ennek ismét fényes bizonyítékát adtuk.

Valóban, reánk, magyarhoni siketnémákra emlékezetes nap lesz január 26-ika! Mert hiszen nem kevesebbről volt szó, mint arról, hogy hatalmas rést üssünk annak a mivel sem indokolható előítéletnek sánczain, mely irányunkban a XIX. század végén, a felvilágosodás korszakában még a társadalom műveltebb osztályai részéről is fennáll; szó volt arról, hogy kitűzzük a *mi* társadalmi és erkölcsi világunknak türelmet és tiszteletet parancsoló zászlóját; kell, hogy minél szélesebb körben jusson elismerésre az a szellemi és erkölcsi erő, mely szembeszáll a természet mostohaságával, szívós igyekezettel és lankadatlan kitartással kivívja az értelmiség legfőbb eszközét: a beszéd képességét; kell, hogy elismerésre találjon az a nemes törekvésünk, mely által műveltségben, minden szépért és jóért való lelkesedésünkben egyenlők akarunk lenni azokkal, kik a természettől nyert képességeik folytán fölöttünk állanak.

Méltán tölt el bennünket büszkeséggel az a tudat, hogy műkedvelő előadásunkkal sikerült bebizonyítanunk nemcsak szándékunkat, de képességünket is arra, hogy a szellem világában is győzzünk és hódítsunk.

És most, midőn az aratott győzelmünk felett a diadal édes mámorát érezzük, önkénytelenül is feltűnik lelki szemeink előtt egy dicsteljes alak: hálás szívvel emlékezünk meg *Cházár Andrásról*, ki hazánkban első apostola volt a siketnémaügynök; nem muló hálával és szeretettel gondolunk tanítóinkra, kik a legtisztább humanismus harczosai, kik a társadalom legbecsebb tőkáját: az emberek számát gyarapítják ezzel a büszke jelszóval: Előre! És előttünk lebeg annak a férfiúnak a képe, kit a siketnémaoktatás és nevelés classikus nagymestereként méltán tisztel a művelt világ, *Deutsch Jóel*-ra gondolunk, ki fényes szakismerettel és párját ritkító emberszeretettel áldozta nekünk, magyarhoni felnőtt siketnémák egy részének, érdemekben gazdag életének tevékenységét.

Hoffmann Lipót,

Deutsch Joel esász. tanácsos volt tanítványa

Külföldi szemle.

Az amerikai intézetek.

Az a nagybecsű mű, melyet a Volta Bureau Amerika felfedezésének négyszázados ünnepe alkalmával kibocsátott, teljes világot vet az amerikai intézetek multjára és jelenére. Nem történelmi mű ez a szó szoros értelmében, hanem az egyes intézetek értesítőinek gyűjteménye az intézetek vezetői által írva, a melyekben minden intézet keletkezése és fejlődése s annak jelenlegi állapota van statisztikailag is feltüntetve. Lapunk szűk tere nem engedi meg, hogy kimerítőleg szóljunk az egyes intézetekről, de szolgálatot vélünk tenni akkor, a midőn röviden, de a fontosabb körülmények közlésével tájékoztatást nyújtunk a kartársaknak s érdeklődőknek. Az első kötet az egyesült államok azon nyilvános iskoláiról szól, melyek 1817—1854. években létesültek. A létesítés sorrendjében első a Hartfordi „*American Asylum*“ melyet Connecticut állam 5000 dollár hozzájárulásával egyesek állítottak fel, s melynek tanítójául Gallaudet Tamást képeztették ki Angolországban és Franciaországban. Az intézet 1817 ápril 15-én nyílt meg 7 növendékkel. Nemsokára a szomszéd államok is segítséget nyújtván, mindinkább fejlődött. Jelenleg 16 tanítója van. Az intézetben a vegyes módszert alkalmazzák s a tanítás végeztével iparos foglalkozásra is megtanítják a mindkét nembeli növendékeket.

A New-Yorkban 1818. május 20-án felállított intézet mindazon siketnéma gyermekek számára létesítettett, a kik a New-York államban laknak és 5 éven felül vannak. 1818. 4 növendékkel kezdték meg a tanítást s mielőtt az év bezárult volna, ezek száma 33-ra szaporodott. A fizető növendékek díja 400 dollárra volt megszabva, az intézet bizottsági tagjai 3 dollárt fizettek évente. Az állam 10,000 dollár adományával épületet emeltek. A tanítási idő kezdetben 3 év volt majd 4—5 évre emeltetett fel. 1853. magasabb iskola kapcsoltatott az intézethez 3 évfolyammal. 1866. június 26-án ünnepelték az intézet félszázados jubileumát. 1890. az amerikai tanítók 12-ik s a nemzetközi első amerikai gyűlés tartatott meg falai között, a melynél 350 delegált jelent meg. Az intézetben a vegyes módszert alkalmazzák. Kiképeztek összesen 3,345 siketnémát, működött 92 halló és 49 siketnéma tanító. Legtöbb növendék volt 1870. t. i. 618. — 1893-ban 330.

A harmadik amerikai intézet volt a pennsylvániai Philadelphiában, melyről lapunk mult évfolyamában emlékeztünk már meg.

A *danvillei* intézet Kentucky államban 1822-ben állított fel. A tanítást 1823. ápril 27-én kezdték meg 3 növen-

dékkal, egy évvel később 17 növendéke volt, köztük 10 állami helyet élvező. 1892-ig 1062 növendéke volt, utóbbi évben 234. Az értesítő végén az összes növendékek névjegyzéke van közölve felvételük sorrendjében, kitüntetve többek között siketségük okai is.

Az *Ohio* állam intézete Columbusban 1827-ben létesített az állam által. Az előzetesen megejtett számlálás 428 siketnémát tüntetett fel Ohióban és pedig 72 jó sorsban, 66 közép-sorsban, 279 szegény s 11 szükségben levőt s ennek folytán határozatba ment egy intézet felállítása, a mit 60—80 növendék számára építettek, de 1845-ben már nagyobbították 150, 1860. 350 növendék számára. A tanítást 1829-ben kezdték meg egy növendékkal, a tanév végén azonban ezek száma már 10-re szaporodott. Eleinte 3 éves tanfolyam volt, mely 4—5—7-re, 1866-ban 10-re emeltetett fel, 3 évig tartó felsőbb tanfolyammal. Módszerük vegyes, van külön „Artikulations-Classuk“ is, ahol a német módszert alkalmazzák. A tanításon kívül ipart is űznek, van könyvkötő, ács, cipész, szabó műhelyük, gépházuk, könyvnyomdájuk és kertészetük. 1893-ig 2523 növendéket képeztek ki.

A *virginiai* intézet Stautonban 1839-ben állítatott fel államköltségen. A módszer itt is vegyes. 1893-ig 683 siketnémát képeztek. Ez évben 92 siketnéma és vak növendékük volt. Az intézettel együtt vakok intézete is van. Osztályaik száma 7. Ács, cipész, szabó műhelyük és nyomdájuk van.

Az *indianiai* intézetet szintén az állam állította fel 1843. az összes tanköteles siketnémák befogadása végett. Első évben 16 növendékük volt. 1893-ig (50 év alatt) 1875 növendéket vettek fel, 1893-ban 265 gyermek képeztetett az intézetben. A módszer itt is a vegyes, kísérleteket tesznek a német módszerrel is. Osztályaik száma 10. A 3 utolsó évfolyam felsőbb ismereteket közöl. Az intézetben szintén vannak műhelyek. A növendékek az 5-ik év után kezdenek iparos foglalkozást, a nyomdászatot kivéve, amelyet a 7-ik év után tanulják. Az intézet évi kiadása 55 ezer dollár. Az értesítő végén közölve van a siketnémák száma Indianiában és az egyesült államokban. Volt pedig az előbbiben 1890-ben 1780, az utóbbiban 41,293 siketnéma.

A *Tennessee* állam intézete Knoxvilleben 1844-ben létesült szintén államköltségen. A tanítás 1845-ben kezdődött 6 növendékkal. Eddig 776 növendéke volt s jelenleg 170 van. A módszer itt is a vegyes s cipész műhelyük s nyomdájuk van.

A *North Carolinai*-intézet Raleighban van vakok és siketnémák számára. 1845. létesített az állam által. 7 növendékkal nyílt meg, jelenleg 299 növendéke van. A tanmód itt is a vegyes s a növendékek a cipészteret, szabóságot, ácsmesterséget, betűszedést, földmívelést, kertészetet, tehenészetet tanulják.

Az *Illinois* állam intézete Jaksonvilleben egész telep. 1846 nyílt meg 9 növendékkel, eddig kiképzett 2255-öt. 1893. volt 592 növendéke. A módszer itt is vegyes. A növendékek 10—12 évig maradnak az intézetben s kiképzésük után különféle foglalkozást űznek. Van 33 tanító, lelkész, művész stb. köztük. A növendékek táblázatos kimutatásánál különösen érdekes, hogy a siketnémák közti rokonság is fel van tüntetve.

A *georgiai* intézet Cave Springben 1846-ban május 15-én nyílt meg 4 növendékkel az állam által fenntartva. 4 éves tanfolyam volt, mely 1854-ben 6 évesre, 1877-ben 7 évesre lett kiterjesztve. A módszer a vegyes.

A *south-carolinai* intézet Cedar Springben siketnémák és vakok számára van felállítva. Megnyílt 1849-ben 5 növendékkel 1855-ben vakok is vétettek fel. Kiképeztek 297 siketnémát és 138 vakot. 1893-ban volt az intézetben 89 siketnéma és 41 vak. A módszer itt is vegyes. Kéziipart is tanítanak és pedig cipész mesterséget s betűszedést.

A *missourii* intézetet Fultonban 1851-ben kezdte meg Kerr 1 növendékkel, mely a tanév végével 17-re szaporodott. Felvettek 1232 növendéket, 1893. ezek száma 392 volt. 3 éves tanfolyammal kezdték, ma 10 éves van. Módszerük vegyes. A „vegyes“ elnevezést úgy kell érteni, hogy a fősúlyt a jelbeszédre fektetik s néhány növendékkel a beszéd tanítást is üzik rendszerint külön osztályokban. Ez áll a többi eddig említett intézetre nézve is. Iparosok közül van asztalos, cipész, nyomdász, szabó, pék, nőruha szabó és varrónő alkalmazva.

A *wisconsinai* intézet Delavanban 1852-ben az állam által létesítettett. Julius havában nyílt meg 5 növendékkel, kezdetben egyeseknél elhelyezve, azután 14-re szaporodván számuk, külön épületben. 920 növendék vétetett eddig fel s jelenleg 180-an vannak. A módszer a vegyes. Van cipész, asztalos, pék műhelyük s nyomdájuk.

A *louisianai* intézet Baton Rougeban szintén 1852-ben létesítettett az állam által s deczember hóban nyílt meg 13 növendékkel. Iparosok: asztalos, cipész, varrónő és nyomdász.

A *mississippii* intézet Jaksonban 1854-ben nyílt meg államköltségen. Módszer a vegyes. A növendékek száma nincs közölve. Van nyomda és varróműhelyük. Azonkívül földműveléssel is foglalkoznak.

Ezen 16 intézet értesítője van az első kötetben.

A második kötet ugyancsak a nyilvános intézetek értesítőit tartalmazza, azokét, a melyek 1854—1893-ban létesítettettek.

A *michigani* intézet Flintben 1854-ben nyílt meg s az első évet 17 növendékkel zárta be. 1867-ben a beszédre is oktatták a növendékeket. A tanfolyam 8 éves. Műhelyeik is vannak. Az értesítőt az intézet nyomdájában készítették.

A *Jowa-intézet* 1855. nyílt meg 20 növendékkel, kik előbb egy magán intézetben nyertek oktatást, államköltségen. 8-féle műhelyük van. Módszer a vegyes.

A *Texas-asylum* 1857. állíttatott fel 3 növendékkel. 531 felvett növendék közül jelenleg 210 van az intézetben. A tanfolyam 7 éves, a módszer a vegyes, van óvodájuk is s műhelyeik.

A *Columbia-intézet* 1857. létesült 5 növendékkel Washingtonban. 1864-ben két részre osztották, alsóbb és felsőbb tanfolyamra. Ez utóbbin képzettek előkelő állást foglalnak el. A tanterv is közölve van s ebből látjuk, hogy Botanika, Physika, Physiologia, Logika s angol, francia, görög, latin nyelv szerepelnek mint tantárgyak. Az alsóbb tanfolyamon 350 gyermek vétetett fel s jelenleg 44 van még az intézetben. A tanfolyam 6 éves. Még egy befejező év is van, mely után a növendékek a felsőbb tanfolyam előkészítő osztályába vétetnek fel. 1870-ben a beszédre is tanították a növendékeket, módszer a vegyes. Asztalos műhelyük van és kertészetet tanulnak az alsóbb tanfolyamon.

Az *Alabama-intézet* Talladegaban 1858-ban okt. 4-én nyílt meg. 1860-ban államivá tétetett; módszer a vegyes. Összesen 95 növendékük s 4 műhelyük van.

A *California-intézet* siketnémák és vakok számára Berkeleyben létesítettett társadalmi uton az állam és város bőkezű támogatásával. 3 növendékkel nyílt meg. 1893-ban 205 növendékük volt. Eddig 427 siketnéma és 177 vak gyermeket vettek fel.

A *buffaloi* intézet 1859-ben társadalmi uton állíttatott fel. 4 leány gyermeket s néhány bejáró fiut tanítottak. Apácák tanítanak, csak a kézművesek férfiak. Tanmód a vegyes. Eddig 532 növendéket vettek fel, s 1893-ban 131 volt a létszámuk.

A *Kansas-intézetet* Olatheban 1861-ben 5 növendékkel nyitották meg. Szintén társadalmi uton létesült. Eddig 716 növendéket vettek fel, kik közül 261 van jelenleg az intézetben. Módszer a vegyes. Műhelyeik vannak s azonkívül 2 társaskör siketnémák számára.

A *Minnesota-intézetet* 1863-ban nyitotta meg az állam 8 növendékkel. Jelenleg 212 növendéket képeznek. A módszer vegyes. Az intézet villanyvilágításra van berendezve. 10 éves tanfolyamuk van.

A *New-yorki* továbbképző intézet 1867-ben állíttatott fel szegény sorsu siketnémák számára 10 növendékkel. 1892-ben számuk 218 volt. Tisztán a német módszert alkalmazzák. Ipari munkát nem tanulnak.

A *Clarke-intézetről* lapunk mult év folyamában emlékeztünk meg.

Az Arkansas-intézet két iskola egyesítéséből 1868-ban állítottatott fel. 406 felvett növendék közül 133 volt 1892-ben az intézetben. A módszer a vegyes. 3 műhelyük van.

A Maryland-intézet 1868-ban 34 növendékkal nyitottatott meg az állam által. 384 felvett növendék közül 100 volt 1892-ben az intézetben. A módszer vegyes. 3 műhelyük van.

A Nebraska-intézet Omahában 1869-ben állítottatott fel az állam által. Első évben 12 növendékük volt. A módszer a vegyes. 2 műhelyük van.

A Horace Mann-intézet Bostonban tiszta német módszert követ. 1869-ben nyílt meg. Slöjd munkákat készítenek s nem ipari foglalkozást üznek. Tanítónők vannak alkalmazva.

A Szt-József-intézet 3 külön intézetből áll. 1869. lett az első felállítva leányok számára, Fordhamban. Ugyancsak leányok számára van Brooklynban a második 1874. óta s fiúk számára 1876. óta West-Chesterben. Tiszta német s a növendékek kisebb számánál a vegyes módszert használják.

A West Virginia-intézet Romneyben vakok és siketnémák számára van, 1870-ben az állam által állítottatott fel. 25 siketnéma és 5 vak növendékük volt. Eddig 320 siketnéma és 138 vak lett felvéve, a jelenlegi létszám 90 siketnéma és 35 vak. A módszer vegyes.

Az Oregon-intézet Salemban van. 1871-ben 12 növendékkal nyílt meg. 1893-ban 39 növendék volt, a kiket a jelbeszédre tanítottak.

A Maryland-intézet színes siketnémák és vakok részére Baltimoreban 1872. nyílt meg. 1893-ban 41 növendéke volt.

A Colorado-intézet siketnémák és vakok számára Colorado Springsben 1874. óta áll fenn. 7 növendékkal nyitották meg. 1892-ben 180 növendékük volt. 12 éves tanfolyammal van berendezve.

A Chicago-iskola (Day-School) Chicagóban 1875. óta áll fenn. Tisztán bejáró növendékeik vannak.

A Central New-York-intézet 1875-ben 3 növendékkal nyílt meg. 1892. 17 növendéket vettek fel. A teljes létszám nincs közölve. Módszer a vegyes. Az intézet lapot ad ki s több társaskört alkot a növendékekkel.

A Cincinnati-intézet Cincinnatiiban szintén 1875-ben nyílt meg. 113 siketnéma nyert eddig nevelést.

A Western Pennsylvania-intézet tulajdonkép mint iskola 1869-ben kezdődött, de intézetté csak 1876-ban lett. Első év elején 29, végén 51 növendéke volt. A módszer a vegyes. A növendékek mesterséget is tanulnak.

A Western New-York-intézet Rochesterben szintén egyike a legnagyobbaknak. 1876. május 15-én állítottatott fel a város által. Okt. 4-én nyílt meg 23 növendékkal s az év végén már 87-re

szaporodott a számuk. 1892-ben 165-en voltak. A módszer a vegyes. Ovodájuk van külön a fiúk és külön a leányok számára.

A *Portland*-intézet Portlandban 1876. óta működik. Tisztán a beszélést üzik s nők tanítanak.

A *Rhode Island*-intézet Providenceben (1877) szintén nők vezetése alatt áll. 1893. új épületbe költöztek.

A *St.-Louis*-iskola 1879. decz. 2-án nyílt meg 8 növendékkel. 1893-ig 155 növendékük volt. A módszer a vegyes.

A *New-England*-ipariskola siketnémák számára Beverlyben 1879. óta működik. 10 felnőtt egyénnel kezdték meg s 1880. iskolát is nyitottak mellette 7 növendékkel.

A *South-Dakota*-intézet 1880-ban 5 növendéket képzett. Jelenleg 3 tanítója van 48 növendékkel.

A *Milwaukee*-iskola Milwaukeeben csak 10 éves multra tekinthet vissza.

A *Pennsylvania*-Oral-School szintén tíz év előtt létesített Scrantonban. Koehler J. 1882-ben 8 gyermekkel kezdte meg működését, tisztán a beszéd tanítást tűzvén ki feladatul. Ma már 2 nagy épületben van elhelyezve 49 növendék, a kiket nők tanítanak.

A *New-Jersey*-intézet Trentonban létesült, 1883-ban. A különböző intézetekben szétszórta nevelt gyermekek egyesítvén, az első évben 72 növendéket vettek fel. 1893-ban 120 volt a neveltek száma. A tanfolyam 8 éves, 5—8 éves gyermekeket vesznek fel. A módszer a vegyes. Ipart is üznek.

Az *Utah*-intézet Salt-Lake-Cityben szintén még fiatal, mert csak 1884-ben kezdtek tanítani 1 növendéket. Ez első év végén már 14 bejáró növendék volt. 1889-ben már intézetet emeltek 50.000 dollár költséggel. Jelenleg 43 növendékük van. A módszer vegyes. Ipart is üznek.

A *Northern New-York*-intézet Maloneban hetedik már a New-York államban. 1884-ben létesült. 12 gyermekkel kezdték meg a tanítást, a második évben már 41-en voltak s 1893-ban 90-en, melynek felét a német, felét a vegyes módszer szerint tanítják. Műhelyük is van.

A *Florida*-intézet vakok és siketnémák számára 1885. óta áll fenn. Eddig összesen 51 siketnémát és 11 vakot vettek fel. Vegyes módszert üznek s iparoktatásuk is van.

A *New-Mexico*-intézet Santa-Fében a közönség áldozatkészségéből 5 növendékkel nyílt meg 1885-ben. Jelelést üznek; 13 növendékük van.

A *Washington*-intézet hiányos érzékű ifjak számára Vancouverben 1886. óta működik. Siketnéma és vak növendékei vannak.

Az *Evansville*-intézet Evansvilleben 1886-ban létesült 12 növendékkel. Most 8 növendéke van.

(Vége következik.)

A vakok oktatásáról. A német birodalomban 33 intézet áll fenn a vakok számára. Magában Poroszországban 15 intézet van. A vakok munkásságát illetőleg felemlítjük, hogy egy intézet (Steglitzben) 1893-ban 60.000 márka értékű árút állított elő. (Bl. f. T.)

Szótár a siketnémák számára. Griesinger H. a nagoldi siketnéma-intézet vezetője német szótárt írt a felső fokon levő siketnéma növendékek számára. Úgy vesszük észre, hogy a német szakférfiak e munkát úgy a növendékek, mint a felnőttek számára szükségtelennek tartják. (Bl. f. T.)

Oktatásügy Berlinben. Berlinnek 1894. nov. 1-én 206 községi iskolája volt. Ezen iskolák 3475 osztálylyal birtak. A növendékek száma 183633 volt. Ezek közt volt 91128 fiú és 92505 leány. (Bl. f. T.)

A tanítók katonai kiképeztetése. A német császár, elégtelennek tartván a tanítók 10 heti (náluk annyi a kiképzési idő) katonai kiképzés alatt elért eredményt s különösen nem találván megfelelőnek azt, hogy a tanítók, műveltségük daczára, az idő elégtelensége miatt, örökre közlegények maradnak, — azon akaratának adott kifejezést, hogy a tanítók fegyverszolgálati ideje 1 évre emeltessék fel s a tanítók mint alkalmas *altisztek* bocsájtassanak el. Rendeletét közölte a hadügyminiszterrel. A művelt Németország császára nem sokra becsülheti a tanítók képességét, ha egy év alatt csak altisztekké tartja őket kiképezhetőeknek. Nálunk az önkénytessé lett tanító a tisztí rangot is elérheti. (Bl. f. T.)

Könyvszemle.

A dadogás gyógyítása. Orvosok, paedagogusok és műveltebb olvasó közönség számára írta Roboz József siketnéma iskolai igazgató, e. i. a dadogók budapesti gyógytanfolyamának vezetője. Budapest, Singer és Wolfner könyvkereskedése 1894.

A mikor a fentebbi című munkát áttanulmányozni kezdem, sok rokonságot találtam közte és Gutzmann Hermann dr. „Vorlesungen über die Störungen der Sprache etc.” című munkája közt. S mikor a tanulmányozást befejeztem, önkénytelenül egy régi adoma jutott eszembe. Beszélt ugyanis valaki a német tudósok alaposságáról, mire a másik megjegyzi, hogy ez minden kétségen felül áll. S mindjárt el is mondta egy 5 kötetes német munka készítés módját. Elmegy az angol Chinába, vagy Afrikába s utazásáról egy 2 kötetes alapos munkát ír. Ugyanazt az utat teszi meg a franczia is és az ő szeretetreméltó felületességével összecseveg szokásokról stb.-ről egy kötetet. A német e két munkával 5 hónapig szobájába zárkozik s belőlük 5 kötetes munkát ír.

Roboz ellenkezőleg cselekedett. Bejárta Ausztria és Németország dadogó-intézeteit s magával hozván a legkiválóbb 3 szerző munkáit, szobájába zárkozott s irt a három munkából egyet. Valamivel könnyebb feladata volt, mint annak az állítólagos német szerzőnek, mert annak az anyagot kibővítenie kellett, neki csak egyes részeket kiollózni. Ezt a munkát sikerrel is folytatta, mert a három — egyenként 250—300 oldalas munkából — összeállított (Plagiosyppus által felfedezett módon) 103 oldalas eredeti magyar munkát.

Gyengébbek kedvéért közöljük Roboz recipéjét: „Vedd elő *Handmann*: „Die menschliche Stimme und Sprache etc.“ című 1887-ben megjelent művét, melyet Roboz maga is ajánl, azután szerezd meg *Dr. Gutzmann Hermann*: „Vorlesungen über die Störungen der Sprache und ihre Heilung;“ *Dr. Coen Raphael*: „Pathologie und Therapie der Sprachanomalien;“ *Denhart Rudolf*: „Das Stottern. Eine Psychose.“ című munkákat, mellékesen megszerezheted még *Legouvé Ernő* „Az olvasás művészete“ című érdekes művét is, melyeket Roboz már nem ajánl s járj el a következőképen: Irj öt fejezetet, az első négy számára ollózd ki e négy, illetőleg 5 műből a használható részeket, fordítsd le őket néha szóról-szóra, másutt rövidítve s oszd be tetszésed szerint. Helyesen jársz el, ha megtartod az illető szerzők, különösen *Gutzmann* gondolatmenetét. Az ötödik fejezetben azután összegezd az első négyben mondottakat s címezd: „Az általam követett módszer“-nek. (Jegyzet. Okosan teszed, ha a munkákból egyes szerzők neveit és idézeteit is közlöd, mert ez által nagy olvasottságodról teszel tanubizonyyságot. A hatás kedvéért 1—2 levelet is közölhetsz, melyben a kontárkodók ellen kelnek ki s alkalmat vehetsz magadnak néhány megjegyzés megtevésére, a melynek másutt úgy sem adnának helyet. Azt se hagyd figyelmen kívül, hogy e művekben említette példákkal analog eseteket közölj saját praxisodból.)

Nem tudom eléggé világosan irtam-e le a könyvirás nem éppen legújabbban felfedezett módját s azért, hogy még érthetőbben szóljak, néhány idézettel teszem a gyakorlati-eljárást még inkább megfoghatóvá.

Roboz: 12. lap.

„Dadogás (balbuties, Kussmaul szerint: dysarthria syllabaris, francziául: bégaiment, olaszul: tartagliare, angolul: stuttering) alatt azon általánosan ősmert, rendkívül elterjedt beszédhibát értjük, mely a beszélő szervezet többé kevésbé görcsös állapota által időközönként megnehezített kiejtésben nyilvánul, minek következtében a dadogó nem tudja megkezdeni a beszédet, vagy pedig az esetleg már jól

Coen: 57. lap.

Unter Stottern (Balbuties s. Ischnophonia, Dysarthria syllabaris Kussmaul's, franz. Bégaiment, ital. Tartagliare, engl. Stuttering) verstehen wir jenes allgemein gekannte, ungemein verbreitete Sprachgebrechen, welches in einem von mehr minder heftigen Krämpfen der Artikulationsorgane periodisch erschwerten Sprechen besteht, wodurch der Stotternde entweder die bisher glücklich ge-

megkezdett mondat közepén hirtelen megakad és egy magán, vagy mássalhangzót többször ismételt egymás után anélkül, hogy a szótagot képezni tudná. E tehetetlensége addig tart, míg a paroxysmust végre sikerül legyőznie. . . .

Roboz: 15. lap.

. . . . a veszedelmes betűhöz ér, az ajkak és arcizmok alig észrevehető gyenge rángásaitól kezdve, a beszélő szervek leghevesebb alakban mutatózó spastikus contractiójáig minden alakban jelentkehetnek az együttmozgások és a nyelvnek, végtagoknak, a gégeizmoknak és a mellkas izmainak görösszerű állapota mellett nem ritkán vértódulás, levegőhiány és fuldoklási tünetek is mutathatnak. . . .

Roboz: 15. lap.

A súlyos dadogásnál a paroxysmust mindig a beszédszervek görösszerű állapota, a fej és arcizmok reflexmozgásai kísérik. A beszéd rendkívül meg van nehezítve és csak a legnagyobb erőlködés között sikerül a verejtékében fürdő dadogónak alig érthetőleg néhány félig elnyelt szót kiejteni.

Roboz: 16. lap.

Kussmaul egy mulatságos ilyen esetet közöl, mely szerint egy tábornok napszúrás folytán stb. stb. az eset szőri-szőra.

Roboz: 16. lap. (hibás fordítás.)

Frank is említést tesz egy sajtószerű esetről, a midőn egy tanuló egyetlen egy mondatot sem tudott kimondani anélkül, hogy szavait ezen értelemnélküli két szóval ne fűszerezte volna: „hedera,“ „federa.“ Midőn egy reggel patientétől azt kérdezte, hogy érzi magát, ez így felelt: Köszönöm, jól aludtam, hedera, kétszer is volt széketéletem, federa.

führte Rede plötzlich zu unterbrechen, oder aber die Wörter so oft und so lange mühsam zu wiederholen gezwungen ist, bis die Überwindung des Sprachparoxysmus gelingt.

Coen: 57. lap.

Die Sprachkrämpfe variieren in ihrer Heftigkeitsscala von fast unmerklichen Zuckungen der Gesichtsmuskeln und der Lippen, bis hinauf zu den heftigsten, spastischen Contractionen der Articulationswerkzeuge, besonders der Zunge, der oberen und unteren Extremitäten und der Stimme und Respirationmuskeln, so dass in sehr ausgeprägten Fällen Präcordialangst, Athemnoth und drohende Suffocation sich einstellen.

Coen: 58. lap.

Gewöhnlich sind die schwersten Stotterfälle von Krämpfen der Sprachorgane, von Reflexbewegungen des Kopfes, der Gesichts- und Respirationmuskeln, so wie der oberen und unteren Extremitäten begleitet. Hier ist die Rede ausserordentlich erschwert und nur mit stärkster Muskelanstrengung und Aufbietung der grössten Energie ist es möglich, aus den im Schweisse gebadeten Kranken einige Wortfragmente herauszubringen.

Gutzmann: 121. lap.

Kussmaul erzählt ein amüsantes Beispiel, wo sich dieser Fehler als Folgeerscheinung einer centralen Erkrankung zeigt etc. etc.

Gutzmann: 122. lap. (jegyzet.)

J. Frank erzählt in seinem Werke: „De vitiis vocis et loquelae“ von einem seiner Schüler, der keinen Satz sprechen konnte, ohne dass er ab und zu die sinnlosen Worte: hedera, federa dazwischen warf. Als er eines Morgens nach dem Befinden eines Patienten gefragt wurde, antwortete er: der Patient hat gut geschlafen hedera, zweimal Stuhlgang gehabt, federa.

Roboz: 17. lap. *Analog esetek:*

Roboz: 18. lap.

„ 18. vége.

„ 19. lap.

„ 20. lap idézetei

Roboz: 21. lap *Dieffenbach, Klenke, Merckel* illetőleg.

„ 22. lap.

Roboz: 22. lap. *(felvilágosító jegyzet.)*

A beszéd három nagy izomkomplexus közös munkára való összműködésének végeredménye az agybeli központok vezetése mellett. Különböző izmok, vagy izomcsoportok összműködésre való egyesülését ezen izmok coordinatiojának nevezzük, az ezáltal eredményezett mozgásokat pedig coordinált mozgásoknak. A beszédnél három nagy izomcsoport u. m. a légzést, a hangot és articulatiót eszközölő izmok coordinációjáról van szó.

A coordinatio, mint említettük, a centrum által hozatik létre. Ha már most a centrum sérülés által kiesik, avagy egyáltalán hűdés vagy túlinger következtében bántalmaztatik, úgy ennek következménye a coordinatiónak, a beszédnek zavara. Az így támadt beszédhibákat, a midőn az agy, vagy gerinczagy *anatomiai elváltozásai kimutathatók* „*centralis (organikus) beszédhibáknak*“ nevezzük. Ellenben az oly beszédhibákat, melyek szintén kétségtelenül fenforgó *centralis bántalmak* következményei, de a melyek olyanok, hogy azoknak *a centrumban anatomiailag kimutatható elváltozások nem felelnek meg*, a „*coordinatio neurosáinak*“ nevezzük, a mennyiben „*neurosa*“ névvel jelöltetnek *mindazon betegségek*, a melyek *functionalis zavarainak* *anatomiai okai nem ösmereteseek*. Ilyen baj a dadogás is.

Coen: 59 s *Denhart* 50. lapján.

Denhart: 50. lap.

Coen: 59. lap s *Gutzmann* 119.

Gutzmann: 92, *Coen:* 59, 60, 67.

Denhart: 12, 43. lap.

Coen: 63, 64, 65, 67, 68. lap.

Denhart: 11, 12. lap.

Coen: 69, 70, 71. lap.

„ 71, 73. lap.

Gutzmann 1. lap.

Die menschliche Sprache ist das Endergebniss des Zusammenwirkens dreier grosser Muskelkomplexe zu gemeinsamer Arbeit unter Leitung des Centrums oder der Centren im Gehirn. Eine derartige Vereinigung verschiedener Muskeln oder Muskelgruppen zu gemeinsamer Arbeit nennen wir Coordination dieser Muskeln, die daraus resultirende Arbeit bezeichnen wir als *coordinirte Bewegung*. . . . so sind auch bei der Sprache die drei Muskelgruppen der *Athmung, Stimme und Artikulation* coordinirt.

2. lap.

... die Coordination ihrer Thätigkeit im Centrum zu suchen. Fällt nun das Centrum durch irgend eine Läsion aus, oder ist eine Reizung, Lähmung, mit einem Worte *Störung des Centrums* vorhanden, so wird dies sich ebenfalls in Störungen der Coordination, der Sprache zeigen. Derartige Sprachstörungen bezeichnet man im Allgemeinen als „*centrale Sprachstörungen*“, im Speciellen wendet man diesen Ausdruck nur für solche centrale Störungen an, wo eine wirkliche anatomische Veränderung irgend eines Theiles des Gehirns oder Rückenmarkes nachgewiesen werden kann. Wo unzweifelhafte centrale Störungen vorhanden sind, die einen Sprachfehler veranlassen, wo diese Störungen aber derart sind, dass sie keine anatomisch nachweisbaren Veränderungen des Centrums ergeben, da bezeichnet man die Sprachstörung als eine „*Coordinations-Neurose*“, indem man unter „*Neurose*“ jede Krankheit versteht, für deren functionelle Störungen uns keine anatomische Unterlage bekannt ist (Strümpell.)

Roboz: 24, 25. lap *bevallott idézet.*

" 24. lap (*felvilágosító jegyzet.*)

A, B, B' és C — a mint tudjuk — a nagy agykéregben keresendők, C valószínűleg a mellső agykéreg régiókban, a 3-dik bal homloki tekervényben, míg D az agy infracortikális részeiben székel.

Roboz: 26, 27. l. *be nem vallott idézet.*

" 27. lap.

" 28. "

" 29. " *be nem vallott idézetek.*

" 30. "

Roboz: 32. lap. III. fejezet.

A mi a dadogás aetiologiáját illeti, ez is igen tarka képet nyújt, úgy annyira, hogy sokan nem is akarták a dadogást önálló bajnak tekinteni, hanem különböző betegségek symptomájaként fogták fel, a mit természetesen helytelennek kell tartanunk.

Roboz: 35. lap.

" 36. "

" 38. lap vége és 39. lap

" 40. "

" 41. " *bevallott idézet.*

" 42. " *be nem vallott idézetek.*

" 43. " *bevallott idézet*

" 44. " *be nem vallott idézet*

" 45. " *be nem vallott rövidített fordítás.*

Roboz: 46. "

" 47. "

" 48. "

" 49. "

" 50, 51. lap.

" 52. "

" 53. "

" 54. "

" 55. "

Roboz: 56. lap *be nem vallott idézet.*

" 57. " *bevallott idézet.*

" 58. " " "

" 59. " " "

" 60. " *be nem vallott idézet.*

Denhart: 22—26. lap.

Denhart: 22. lap.

Die Centren A, B, B', C gehören dem Gebiete der Grosshirnrinde an, C wahrscheinlich den vorderen Rindenregionen, speciell der 3. Stirnwindung links; doch ist über ihre Lokalisation im einzelnen Sicheres noch nicht ausgemacht; D dagegen hat seinen Sitz in den infrakortikalen Teilen des Gehirns.

Denhart: 26, 167. lap.

bevallott idézet *Legouvé*től.

Denhart: 167, 168. lap.

Denhart: 168, 169. lap.

Gutzmann 90. lap.

Die Aetiologie des Stotterns ist eine äusserst mannigfaltige, so dass man häufig Stottern nicht mehr als ein für sich bestehendes Krankheitsbild ansehen zu müssen glaubte, sondern es nur als Symptom der verschiedenartigsten Krankheitszustände ansah. Ich muss gegen eine derartige Auffassung entschieden Protest einlegen.

Gutzmann: 92—93. lap.

Coen: 106—107. lap.

Gutzmann: 93—94. lap.

" 97, 98, 99, 100, 101

" 102, 104

Denhart 101 és 129. lap.

Gutzmann: 8, 106. lap.

Coen: 93, 94. lap.

G: 105. D: 291, 292, 298.

C: 87, 88, 110, 111, 112. lap.

G: 125, 126, C: 88, 98, 100. lap.

G: 175, 176, 177.

G: 178, 179, 180.

G: 189, 190.

G: 189, 88, 89, 199.

G: 195, 200, 210, 211, 212.

C: 131.

C: 137. G: 281, 282, 290. D: 197.

C: 138. G: 290.

C: 135, 136. G: 304.

Coen: 136, 137.

C: 142.

C: 145, 146.

C: 146.

C: 147, 148, 149, 150.

Roboz: 60. lap vége s 61. lap. *be nem vallott idézet. D: 224.*

Roboz: 63, 64, 65. lap. C: 157—207.

„ 66—67 fele. G: *Übungsbuch.*

Ha már most kedves könyviró barátom az „általam követt módszer“-ben a magad nézetét kell közölnöd, olvasd el figyelemmel a 2—4-dik fejezeteket s megtalálod az eljárás legkönnyebb módját. Itt már idézetek nélkül is boldogulsz s bátran kitérhetsz arra, hogy miben térsz el a három szerződtől. De ha különös rokonszenvvel viseltetnél p. o. Gutzmann iránt, akkor annak 145. 146. lapját még mindig értékesitheted a 81. lapon, sőt a 82-diken ritkítva szedetheted hogy:

Roboz: 82. lap.

Ezen megdönthetetlen physiologiai tények kijelölik azon egyedül helyes utat, melyet követve a dagás centralis okainak megszüntetése lehetővé válik. És ez: az együttmozgásoknak az akarat behatása által való legyőzése és a beszéd művelésének physiologiailag való tudatossá tétele és tudatos begyakorlása.

Gutzmann: 147. lap.

Dieselben weisen auf einen centralen Defekt hin, und unterstützt wird dieser Hinweis noch durch die bei allen Stotterern vorhandenen Mitbewegungen. *Es gibt deshalb nur eine rationelle Heilmethode des Stotterns, und diese besteht darin, dass 1. die für das Sprechen nöthigen Bewegungen eingeübt u. zw. bewusst physiologisch eingeübt werden, und dass 2. die auftretenden Mitbewegungen unterdrückt werden.*

De talán e részletezés nélkül is eléggé megértették volna Roboz metodusát, csak hogy nekünk siketnéma-tanítóknak úgy a vérünkben van, hogy mindent a „szemléltető-oktatás“ módján szeretünk megértetni.

Természetes, hogy ez „ismertetés“ után a „bírálatot“ elengedettnek gondolom s még csak egy intést akarnék ennek a módszernek a hívei számára ide igtatni, mert e nélkül, félek, hogy a recipe nem lesz teljes.

Tehát: Ha sikerült elegendő anyagot kiollóznod, vigyázz a műszavakra, azokat gondosan kerüld s ne idézz francia szerzőket, ha nem tudsz francziául.

—r. —n.

U. i. Minden lelkiismeretességem mellett megeshetett, hogy Roboz könyvirási módját nem tudtam hűen „szemléltetni“; kérem azért őt magát, ha valahol valami fontosat elfeledtem volna, sziveskedjék velem s e lapok útján olvasóinkkal „helyreigazítását“ közölni, nehogy módszerének esetleges követői baklövéseket követvén el, engem okoljanak.

—r. —n.

Vegyesek.

A siketnémák tárgyi és alaki nyelvoktatásának II. fokából a III-ik iskolaév számára is megjelent a Scherer-Berinzs féle tankönyv nyomtatásban. Kaphatók tehát az első, második és harmadik osztály tankönyvei és pedig az első osztályé 10, a másodiké 20, a harmadiké 30 kr-ával példányonként. A IV. osztály tankönyve márczius hóban szintén kikerül a sajtó alól s ennek ára 40 kr. lesz. Ez utóbbival a II. fok befejezve lesz. A III. fok — ötödik, hatodik osztály — tankönyvein a társ-szerzők a jelenben dolgoznak s remélik, hogy a kiállítás idejére az is elkészül. Ezzel a siketnémák számára szükséges olvasó és tankönyvek — a nyelvoktatást illetőleg — befejezést nyernek. A könyvek felülbírálását ez idejűleg a magas Ministerium nem eszközöltethetvén, a szerzők munkálatukat kézirat gyanánt bocsáthatták csak közre. Reméljük azonban, hogy mint végleges tankönyvek is nemsokára elismertetnek.

A siketnémákat gyámolító egyesület alaptőkéje az utóbbi időben tetemes adományokkal szaporodott. A siketnémák báljának jövedelme, mint azt mult számunkban is közöltük, 139 frtot tett ki, újabban pedig a Machlup örökösök 500 frttal, az „első hazai takarékpénztár egyesület“ 100 frttal járultak az alaptőke gyarapításához.

Felolvasások a siketnémákról. A „siketnémákat gyámolító egyesület“ elnöksége felkérte a budapesti társasköröket, hogy a siketnémákról tartandó díjtalan felolvasásokra helyiségeiket engedjék át. A társaskörök készséggel engedtek e kérelemnek s lapunk szerkesztője, mint az „egyesület“ titkára, legközelebb megkezdi a felolvasásokat, melyeknél a gyakorlati tanítást is bemutatja. Az első felolvasás a ferenczvárosi polgári körben e hó 26-án lesz.

Szerkesztői üzenetek.

Roboz J. Budapest. A „helyreigazítás“ beküldött sorokat nem közölhetjük, először: mert nem helyreigazítást tartalmaznak, hanem csak kiegészítést, másodsor: mert nem hiszszük, hogy Ő méltósága érdemeinek öregbítéséhez a legkevésbé is hozzájárulna az, ha utólagosan pótolnók az első esetben véletlenségből s nem személyek előretolásából származott hiányt, hogy nem említettük a külföldi utazáshoz államségélyt nyert *Pivár Ignác* és *Roboz József* nevét. — *Ignotus.* Igazad volt. A régi munkatárs iránt tartoztunk avval a figyelemmel, hogy munkáját érdeme szerint ismertessük és megbíráljuk. A mai számunkban található. — *Nagy P. Kolozsvár.* Megkaptam a küldöttet és ebből következtetem, hogy egészsége szerencsésen helyreállt. Örülök neki. Üdvözet mindnyájuknak.